

TANZİMAT'IN İLANI SİRALARINDA OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA KADILIK KURUMU VE 1838 TARİHLİ "TARİK-İ İLMİYYE"YE DÂİR CEZA KÂNUNNAME'Sİ

Doç. Dr. Musa Çadırcı

Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğunda hukukla ilgili bütün sorunlar şeriat mahkemelerinde İslâm hukukunun öngördüğü kurallara göre çözümlenmekte idi, Tanzimat'ın ilân edildiği 1839'dan birkaç yıl sonrasına kadar bu kurum dışında "haklaştırma" işleminin yapıldığı yetkili başka bir kuruluş yoktu. Şeriat mahkemelerinde yalnız kişiler arasındaki anlaşmazlıklar değil, şehir ve kasabaların belediye işleri, alım-satım işlemleri, vekâlet, veraset gibi işlerin yanısıra, hükümet merkezinden gönderilen emir ve fermanların halka duyurulması, vergilerin dağıtılması gibi işler de yapılmaktaydı.

Şeriat mahkemelerinin başında kadılan bulunuyorlardı, Kadıların yetiştikleri okul medrese idi. İstanbul'un alınışından sonra hızla gelişen medreseler, ülkenin her tarafına yayılmış ve ilk dönemde işinin ehli bilgili kimselerin yetişmesinde etken olmuşlardı. Çok geçmeden bu kurumun düzeninde bozukluklar ve aksaklıklar ortaya çıktı. XVI.yüzyılın ikinci yarısından başlayarak bozukluk kendisini iyice belli etmeye başlayınca, giderilmesi yolunda çabalar gösterildi ama olumlu sonuç alınamadı. XVII.-XVIII. yüzyıllarda diğer bütün kurumlarda başlayan çöküş, medreseleri de gittikçe hızlı bir biçimde etkisi altına alarak, bu kurumun fonksiyonunu tamamen yitirmesine yol açtı.

Tanzimat'ın ilânı sıralarına geldiğimizde, bütün alanlarda yeniden düzenleme girişimleri yapıldığını görüyoruz. Özellikle III.Selim, giriştiği yenilik hareketlerinde, medreselerin üzerine de eğilmiş, ulemanın içinde bulunduğu durumu düzeltmek için bazı önlemler almıştı (1).

Özetle; Rumeli ve Anadolu kazaskerlerine hitaben yayınladığı fermanla, kadıların naiblerin (Kadı vekili anlamına yaptıkları fenalıkların önüne geçmek için bazı önlemler almak istemişti. Ancak bu çabaları olumlu bir sonuç vermediği gibi ulemanın hoşuna gitmemiş ve Selim'in öldürülmesi olayı ile sonuçlanmıştı. Bu dönemde çoğu kadı ve naibin görevli buldukları kaza ileri

(1) İ.Hakkı Uzunçarşılı, III.Selim zamanındaki ilmiye islâhâtı hakkında derli-toplu bilgi vermektedir. Bkz. Osmanlı Devletinde İlmîye Teşkilâtı, Ankara 1965, s.225-260. Ayrıca Yücel Özkaya'da Osmanlı İmparatorluğunda Âyânlık (Ankara 1977) adlı eserinde 18.yüzyılın sonlarında birçok devlet adamları gibi kadı ve naiblerin yaptıkları yolsuzluklarla ilgili bazı belgeleri vermektedir (S.49-52).

gelenleriyle anlaşarak, merkezden gönderilen idarecilere karşı tavır takındıklarını görmekteyiz. Bazı bölgelerde bunların da kışkırtmaları ile yöneticilere karşı sık sık ayaklanmalar olmakta idi. Bunun önüne geçebilmek amacı ile kadıların yönetim işlerine karışmamaları yalnızca adaleti ilgilendiren konulara eğilmeleri sık sık istenmekte idi. Örneğin, Ankara kadısına hitaben gönderilen sadrazam-mektubunda bu konu ile ilgili açık bilgiler yer almaktadır. Mektuba göre, Ankara Sancağında şekâvetin eksik olmayışının nedenleri arasında şimdiye kadar kaza ileri gelenlerinin kadı ile anlaşarak diledikleri şekilde hareket etmeyen, âyânları, mütesellimlere danışmadan, azledip yerlerine istediklerini seçmeleri hoşnutsuzluğun artmasına yol açmış, bölgede düzenin bozulmasında etken olmuştu. Bu durumun giderek hükümet temsilcisi olan mütesellimleri (Sancak Yöneticilerini) "Mahkeme muhızlıları" durumuna düşürdüğü de vurgulanıyordu. Olup bitenlerin önünü almak ve bölgede iç güvenliği sağlamak için kadıların şer'i işler dışında, güvenliğin korunması, eşkiya ve zalimlerin yakalanmaları gibi işlere karışmamaları gerektiği önemle emrediliyordu. Bundan böyle yönetim işlerine karışanlara gerekli cezaların verileceği de hatırlatılıyordu (2).

III.Selim, ilk kez açıktan açığa yürütme ile yargı işlerinin birbirinden ayrı tutulması yolunda çaba göstermişse de bundan hiç bir başarı elde edemediğini II.Mahmut dönemi olayları bize göstermektedir.

II.Mahmut, 1815 yılı Ağustosunda başlarında yayınladığı bir "Adalet Fermanı"nda, kadıların ne gibi yolsuzluklar yaptıklarını açıklıyordu. İmparatorluğun bütün vali, mutasarrıf ve diğer görevlilerine gönderilen bu fermanın bir sureti de Ankara ve Çankırı sancakları Mutasarrıfı Vezir Abdurrahman Paşa'ya ve bu sancaklarda bulunan kazaların kadı ve naibleriyle müftülere, güvenlik görevlilerine hitaben gönderilmişti. Pdişah, geleneksel bir anlatımla amacının, halkın refah ve huzurunu sağlamak olduğunu tekrarlamakta idi. Daha sonra ise ülkenin içinde bulunduğu duruma değiniliyor, özellikle kadı ve naiblerin sebep oldukları yolsuzluklar üzerinde duruluyordu.

Fermanda, her kazanın "tevzi defterleri" (Altı ayda bir kazanın giderlerini gösterir defterlere verilen ad olup, bu giderler vergi olarak yöre halkından alınmakta idi), hazırlandıktan sonra "Hâkim-i şer" (Kadı) olanların "Harcı-Defter ve imza" olarak toplam gerçek giderlerden kuruş başına birer para almaları, bunun dışında tevzi defterlerine kendileri için çeşitli adlarla para ek-

(2) 19 Mayıs 1802'de Ankara'da sicile kaydedilen bu ferman sureti Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan Ankara Şer'iye Sicillerinden 196 nolu defterde 152. belge olarak yer almaktadır. Bu konuda bir diğer örnek de Lütfi Tarihi C.L.,s.165'te yer almaktadır: Tokat kadısının, voyvodanın asavışı korumakla görevli adamları ile birlikte "...muhız ve naibin bir adımını kol gezmede..." görevlendirilme için izin istemesi üzerine, kendisine gönderilen cevapta: "...şer' ile dâva görmeden başka hâkimin işi olmadığı; umur-ı memleket zerre kadar müdahalesi..." olursa cezalandırılacağı bildirilmişti.

meleri gerekirken buna uyulmadığı belirtiliyordu (3). Diğer belgeler de bize gerçekten durumun böyle olduğunu göstermektedir. Kadılar, "Hediye", "Bahşiş" ve benzeri adlarla kendileri için çok miktarda parayı kural dışı olarak tevzi defterlerine ekletmekte ve vergi olarak halktan toplamakta idiler. Öyle ki sancaklarda altı aylık masrafların hesaplanmasında kadı payı kuruşa bir para oranı ile yöresine göre ikibin, üçbin, nihayet dörtbin kuruş olması gerekirken, beşbin, sekizbin, onbeşbin, onsekizbin kuruşa kadar "Harc-ı defter" eklendiği tetkik için İstanbul'a gönderilen defterlerin incelenmesinden anlaşılmıştı (4).

Bunun dışında dönemin kadıları, gördükleri dâvalardan da rüşvet alarak haksız haklı, haklıyı haksız kıldıkları gibi, bazen de haklı çıkardıklarından da "Mahsûl-u Def'" ya da Resm-i Def" adı altında para aldıklarını saptamış bulunuyoruz. Halbuki "Resm-i Adı" den başka para almamaları şeriatın gereği idi. Onlar bu kurula da uymuyorlardı. Örneğin elli kuruşluk bir ilâm harcını bile gerektirmiyen bir davadan yüzelli, ikiyüz kuruş aldıkları, suçlu görülen alınması gereken para cezasının her kuruşundan bir para harç alınması lazım iken beşer altışar para alındığı gibi, eğer birisi bir diğerini "alacağım vardır" diye haksız yere şikâyet etmiş ve mahkemede bu, anlaşılmışsa, bu defa hiç suçu yokken şikâyet edilenden "Resim-i Def'" adı ile para alındığı sık sık görülen olaylardı.

Öte yanda askerî ve gerekse sivil kimselerin ölümlerinde terekeleri yazılırken, borçları ödendikten sonra, geri kalan toplam gelirinden bin kuruştan yirmibeş kuruş hesabı ile "Ücret-i kassamiyye" ve "Kâtibiyeye" ile "Huddamiye"den başka bir ücret alınmaması gerekirken, kadıların çeşitli adlarla bir de ayrıca kendileri için para aldıklarını görüyoruz. Sivas Sancağının merkez kazası naibi, Mustafa Efendi bu yolla kural dışı olarak 13.681 kuruş aldığını itiraf etmek zorunda kalmıştı (5). Ayrıca kadıların terekelerden çok ucuza eşya satın aldıkları anlaşılmış olacak ki, ölenlerin mallarından kadı, naib, mahkeme kâtipleri ile muhızırların "Met'a ve eşya satın almamaları" hükümetçe istenmişti. Yine, küçük yaşta verese bırakarak ölenlerin çocukları için vâsi tayin edilirken, "Veraset Hücçeti Harcı" adı altında yetimin malından, terekenin durumuna göre üçyüz, beşyüz, bin, binbeşyüz kuruş kadar ücret alındıktan sonra, iki ay geçer geçmez, vâsi bir töhmetle azledilip yerine bir diğeri atanıyor ve bu vesile ile yeniden terekeden harç alınıyordu. Ayrıca her yıl yetim malının muhasebesi yapılırken "Harc-ı muhasebe" adı altında "...in-saftan hariç akçe tahsil" ediliyordu (6).

(3) Anrara Şer'îye Sicili, defter 216, belge 171.

(4) Takvim-i Vekâyi, Defa 151 (1253).

(5) Sivas Müzesi, Sivas Şer'îye Sicili, defter 19, yaprak 56.

(6) Adalet icrâmanlarında bu konuda geniş bilgi bulunmaktadır. Bkz. Ankara Şer'îye Sicili defter 216, belge 171 ve 264. Ayrıca Takvim-i Vekâyi, defa 93 ve 151.

Dönem kadılarının yaptıkları yolsuzluklar sadece bunlar değildi. Kendi adlarına küçük yörelere atadıkları naipileri sık sık görevlerinden alarak yerlerine yenilerini gönderiyorlardı. Böylece yeniden atanma imiş gibi her birinden kuralsız olarak para almakta idiler. Yine adaletin gözetimine bırakılan yerel yöneticilerin seçilmelerine de karışıyorlar, dilediklerini ileri gelenlere benimseterek rüşvet karşılığında âyân, muhtar veya voyvoda olarak seçtirebiliyorlardı. Güzelhisar naibi Mehmet Lütfullah Efendi, halktan usulsuz olarak vergi toplattığı gibi, para ile voyvoda tayin ettirdiği ve benzeri "daha nice uygunsuz hareketlerde bulunduğu" için Ankara'ya sürgün edilmişti (7).

Bütün bu olup bitenleri yakından bilen II.Mahmut, öteki kurumları yeni baştan düzenlerken, kadılığı da eie almaktan geri kalmadı. Göreve geldikten hemen sonra kadı ve naipileri yola getirmek için büyük çaba gösterdi. Sık sık yayınladığı fermanlarla onların nasıl hareket etmeleri gerektiğini bütün açıklığı ile ortaya koydu. Fakat bu yolda başarı elde edemediğini görünce son çare olarak bir kanunla adalet örgütünün yöneticilerini yola getirmeye çalıştı. "Tarîk-i ilmiyye'ye Dâir Cezâ Kânûnnâme"si adı altında hazırladığı bir yasayı Tanzimat'ın ilânından bir yıl kadar önce yürürlüğe koydu.

Mayıs-sonları 1838 (Ra 1254)'de basılarak birer nüshası bütün vilâyet ve sancak merkezlerine gönderilen bu kanun'un varlığı bilinmekle birlikte kapsamı geniş olarak ele alınmış değildir (8). Çoğu araştırmacı ise böyle bir kanunun varlığından habersiz görünmektedir (9).

Kanun, özellikle yukarıda kısaca sözünü ettiğimiz yolsuzlukların önünü almak için hazırlanmıştır. III.Selim döneminde çıkarılmış fermanlarda yer alan hükümlerin birçoğunu kapsadığı gibi, yeni ilkeler de getirmiş bulunmaktadır. Girişinde "...bâ husûs umûr-ı dinîyyenin merci-i aslîsi ve kâffe-i

(7) Ankara Şer'iye Sicili, defter 235, belge 225.

(8) Hüzi Veldet, Tanzimat I(1940)'da yer alan "Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat" adlı makalesinin 170-171. sahifelerinde kanundan söz etmekte, mukaddemesinden kısa aktarma yapmaktadır. Ancak, metni vermemektedir. Dr. Ahmet Mumcu ise Osmanlı Devletinde Rüşvet (Özellikle Adli Rüşvet) Ankara 1969, adlı eserinde, "II.Mahmut devrinde (1838) çıkarılan bir diğer ceza kanunundan (Memurlara ait ceza kanunu) uzun uzadıya söz etmektedir. Ancak Tarîk-i İlmîyye'ye dair ceza kanununun tam metnini bulamadığını belirterek bu konuda fazla bir şey söylememektedir. Bkz.s.277,not 103.

(9) Bu kanunun varlığından beni sayın arkadaşım Özer Ergenç yıllar önce haberdar etmiş ve Konya Mevlâna Müzesinde saklanan Konya Şer'iye Sicillerinden 83 nolu defterin 70-72 sayfalarında yer alan metnin kopyası ile fotoğrafını vermişlerdi. Daha sonra yaptığım araştırmalar sonunda basılı nüshalarından birinin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde 83162 oda kayıtlı olduğunu saptım. Ayrıca Sarkiz Karakoç'un "Külliyat-ı Kavanin" adlı çok değerli derlemesinin TTK Kütüphanesinde bulunan basılmamış IV.Dosyasında da basılı metni bulunmaktadır. **Ekte verdiğimiz kanun metni ile zeyli bu dosyadan alınmış foto-kopilerdir.** -(Külliyat-ı Kavanin'in kısa bir tanıtımı için bkz. a.Mumcu, "Külliyat-ı Kavanin, Sarkiz Karakoç'un Osmanlı Mevzuatı derlemesi" Belleten, XXXVI, (1972) 377-383). Gerek şer'iye sicillerine geçirilmiş kopyalar ve gerekse İstanbul'da Ra 1254 (Masiy sonu 1838) Devlet matbaasında basılan, Sarkiz Karakoç'un dosyasında yer alan nüshalar arasında herhangi bir fark yoktur (Her iki baskı, ilk baskı olup, daha sonraları basılıp basılmadığını bilmiyoruz. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde kanunun zeyli bulunmamaktadır).

mesâlih-i saltanat-ı saniyyenin menba-i hakîkîsi, şeri'at-ı mutahhareye imtisâlden ibâret olduğuna ve el-hâletü hâzihi hizmet-i şer'iatda bulunan zevatın.....hasbe'l-beşeriyye içlerinde bazı cünha vukuu muhtemel ve lâsiyemâ müvvâb takımının ekserisi meçhûlü'l-ahvâl kimseler olarak uygunsuz harekâtı derkâr bulunduğu binâen o makûle harekât-ı nâ-maraziyyeye cesâret edenlerin hakkında ve gayrilere terbiye ve tenbîh olmaksızın üzere ol bâbda..." yapılan görüşmelerden sonra Padişah'ın onayı alınarak fermanı ile uygun görülüp yayınlanan ceza kanunu olduğu belirtilmektedir.

Özellikle rüşvet ile mücadele etmek üzere konulmuş olduğundan, hükümlerinin bir çoğu, rüşvetle kadı ve naip atanması durumunda verilecek cezalar ile ilgilidir. Ayrıca atanmalarda gözönünde tutulacak ilkeler, yapılacak sınavın niteliği ve benzeri konulara da yer verilmiştir. Bir süre sonra da kanunun zeyli yayınlanmıştır. 12 Aralık 1838 (25 Ramazan 1254) tarihinde basılarak yürürlüğe konulan bu ek, uygulamada karşılaşılan bazı güçlüklerin giderilmesiyle ilgilidir. Özellikle kanunun yürürlüğe girmesinden önce naiplik görevi almış olanların yeniden sınava alınmaması, haklarının saklı tutulması üzerinde durulmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi yeterince bilinmeyen bu kanun ile zeylinin geniş bir özeti verdikten sonra metinlerini aynen foto-kopi olarak yayınlıyoruz. Böylece bu konu üzerinde araştırma ve inceleme yapacaklara kolaylık sağlamış olacağız. (10).

(10) Bu kanunun Tanzimat'tan sonra da uzun süre yürürlükte kalmıştır. Ancak, yapılan yeni düzenlemelerle kadılık kurumunun eski önemi kalmamış, yargılama yetkilerinin önemli bir kısmı, eyalet ve sancak meclislerine bırakılmıştır. Kurulan yeni karma mahkemeler de ise çağdaş kurallara göre işlemler yürütülmüştür. Tanzimatla birlikte yapılan değişiklikler ve ortaya çıkan yeni durum ayrı bir inceleme ve araştırma konusu olacak niteliktedir.

İLMİYE SINIFINA DAİR CEZA KANUNU: özet)

(Padişah övüldükten sonra), kanunları yenilemenin bir gereği olarak; din işlerinin asıl mercii ve bütün saltanat işlerinin gerek kaynağı olan şeriatın koyduğu kurallara uymanın zorunlu olduğu belirtildikten sonra, halihazırda şeriat hizmetinde bulunanlar bilgili ve dürüst kimseler iseler de insanlık hali içlerinde bazı suçluların bulunması muhtemeldir deniliyor. Özellikle naiblerin çoğunluğunun durumlarının bilinmediği, uygunsuz tutum ve davranışlarda bulunanlara raslandığı, böylesi davranışlara cesaret edenlerin hakkından gelinmek ve diğerlerine uyarıda bulunmak üzere Padişahın emri ve fermanı gereğince hazırlanan “Ceza kânûnnamesidir ki ber-vech-i âtî zikr ve beyân olunur” denilmekte sonra paragraflar halinde hükümlere geçilmektedir.

— Ulemadan halkın hizmetinde bulunanların yerine getirmeye memur oldukları hizmetlerinde kişisel gereksinimler ve şeriatın öngördüklerinden başka bir şey “takdim ve tercih eyledikleri” anlaşılırsa durumlarına göre, gerekli uyarı yapılacak, yola gelmezlerse “hacr” olunacaklardır. (“Hacr”, birini malını kullanmaktan veya bir işi yapmaktan alkoymak. Yasal bir nedenden ötürü yasaklamak)

— Büyük-küçük kim olursa olsun şeriatın kurallarını uygulamada görevli olanlar (kadı ve naibler) verecekleri hükümlerde dostlukla ya da rüşvetle haksızlık yaptıkları anlaşılırsa aldıkları rüşvet geri verilecek, kendileri de cezalandırılacaklardır. (Kendileri ta‘zir olunalar denilmektedir. Genel olarak ‘ta‘zir’ takdir etme, ihtar etme veya duruma göre hapis ya da dayak cezası ile cezalandırmadır)

— Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri görev dönemlerinde rüşvet alarak kadı atadıkları anlaşılırsa, aldıkları ne ise sahiplerine iade edilecek, rüşvetle elde edilen görev ve ünvan geri alınacak, kadiaskere de durumuna uygun bir ceza verilecektir.

— Görev süresi dolan kimsenin görevi uzatılmak istendiğinde, seyhülislâm’ın onayı alınacak ve kurala göre işlem yapılacaktır. Bu yola gidilmeden yapılacak atama ve görevlendirmeler geçerli olmayacaktır.

— “Arpalık” biçiminde, kendilerine kaza’ların adalet işlerinden elde edilen gelir bırakılan, yüksek din alimleri ile müderrisler ve diğer ulema, mutasarrıf oldukları kaza’lara “naib” atamak istediklerinde “Defter-i hazret-i fetvâ-penâhî’de mukayyid olduğu veçhile” alageldikleri aylık ve harçlardan

fazla rüşvet aldıkları anlaşılırsa, rüşvet geri istenecek, bu işte aracı olanlar kimlerse (kapı kethüdası, sarraf v.b.) cezalandırılacaklar, rüşvet vererek naib olan da görevden alınacaktır.

— Halâ eğitim ve öğretimde ve kadılıkta bulunan kimse her ne kadar ilim ve hünleriyle bilinir olsa dahi tutum ve davranışları iyi olmazsa, şer'an ve örf'en ilim erbabına yakışmaz uygunsuz davranışlarda bulunmayı adet edinenlere "hiç bir kaza'nın icra-i ahkâm-ı şer'iyesi" (yargı görevi) verilemez.

— Bundan böyle, durumu bilinmez kimse hizmet-i şer' talebinde bulunursa, şeyhülislâmın nezaretinde şeriat işlerinde çalışmış üç dört kimse tarafından imtihan olunacaktır. Şeriatın gereklerini yerine getirecek yetenekte görülenlere şeyhülislâm tarafından "Mühürlü pusula" (Yeterlik belgesi) verilecektir. Yeterli görülmezlerse kendilerine "naib"lik isteğinde bulunmaları cevabı verilecektir. Ehliyetli olmayanlar herhangi bir yolla naib olurlarsa, böyleleri görevden alınacaklardır.

— Bir kimse şer'iat hizmetine geçmek isterse (Naib veya kadı olmak isterse), kendisine Türkçeye çevrilmiş fetva kitaplarından bir ya da iki fetva sureti ile fıkıh kitaplarından bir ders gösterilip, eğer ancak Türkçe sureti anlayıp okursa "Edna" (Zayıf), hem okuyup hem de arapçası ile karşılaştırabilirse "Evsat" (Orta), hem bunları yapıp hem de arapça metinden gösterilen yeri bulup çıkarırsa "Karib alâ" (İyi), bunların hepsini yaptıktan başka gösterilen meselenin fıkıh kurullarına uygun olarak açıklanmasını yapabilirse "Alâ" (Pekiyi) olarak değerlendirilecektir. Bunlardan herbiri amaçlarını anlatacak kadar yazı yazmaya kudretli olur ise, derecelerine göre kazalara hâkim tayin olunurlar. Bu derecelerden hiç birine giremeyenlere ise ilim tahsil etmeleri salık verilecektir.

— Sancak dahilindeki küçük kazaların hâkimlik işleri, yakınlarındaki büyük kaza hâkimince görülecek, ancak arada 6 saatlik uzaklık varsa o zaman, büyük kaza hâkiminin denetiminde olmak şartı ile "Naib" atanacaktır. Bölgede büyük kaza yoksa 3 veya 4 küçük kaza birleştirilerek bir naib görevlendirilecektir.

— Hiç kimse rüşvet, aracılık ve merhametle hâkim atanmıyacaktır. Eğer bu yollarla atanmış olurlarsa verdikleri para ve eşya ne ise rüşvet olarak alandan tahsil edilecek, hâkim de azledilecektir. Rüşvet alan ayrıca cezalandırılacaktır.

— Bir kimse hâkim atandıktan sonra bana yararları dokunur diye vali, mütesellim, voyvoda, muhtar ile ileri gelenlere "Hediye" adı altında rüşvet

verip, sonra bunun karşılığını mahkemeye işi düşen halktan alma yoluna giderse cezalandırılacaktır.

— Gerek İstanbul'da ve gerekse diğer mahallerde hâkim olan kimseler, müslüman, zimmî, müste'min her kim olursa olsun, kendilerine başvuranlar arasında fark gözetmeksizin, şeriatın gereklerine göre karar vereceklerdir. Şefaât, hatır-ı ve gönül, iltimas ve rüşvetle karar vermeyeceklerdir. Bu yollara sapanlara gerekli ceza verilecektir.

— Tereke yazımında, şeriatın gereği ve Padişahın fermanına uygun olarak "kuruştan bir para resm-i kısmet ve bin kuruştan altmış para ücret-i kaydiyye" ve müzâyede ile satılan terekeden elde edilen meblağdan "bin kuruştan iki kuruş ücret-i delâliyye alınıp bunlardan ziyade harc-ı hüccet, vesâyet ve hademe ve ihzâriyye ve kalemiyye nâmiyle ve nâm-ı âharla bir akçe alındığı" anlaşılırsa, alınan şey iade edileceği gibi, alan cezalandırılacaktır.

— Bir kimse öldüğünde arazi ve gelirleri hâkim tarafından satılmayıp (Bazı yörelerde böyle olmaktadır) "ziyâde alacağım diyerek" fazla bedel ile deftere kaydedip varisler arasında bölüşmekte iseler de bu tür eşyanın kaybolması ya da zayedilmesi mümkün olduğundan hak sahiplerinin zararına olmaktadır. Bundan böyle bir kimse öldüğünde, çocukları ve varisleri eğer küçük, akli dengesi bozuk ya da başka yerlerde veya kayıp iseler öncelikle bunlar için bir "vasî" ve "kayyum" veya "nazır" atanacak, sonra tereke her ne ise müzâyede ile satılacak, masraflar düşüldükten sonra varisler arasında bölüşülecektir. Küçük, hasta ya da kayıp olanların hisseleri ayrılacak, bu paranın saklanması için emin bir yersağlanacaktır. Çocuk, mecnun, kayıp olanlara tereken düşen bu paradan, borç almak isteyenlere, rehinle veya üç kefil göstermeleri kaydıyla "onu onbirbuçuk hesabı üzerine ma 'rifet-i şer' ve vâsi ma'rifetiyle" borç verilebilecektir. Her üç yılda bir bu tür terekelerin muhasebesi yapılacak, elde edilen gelirler tereke sermayesine eklenecektir. Varisler -gerek büyük gerek küçük olup- terekeleri yazılmamışsa "rü'yet tezkeresi" adı ile veya başka yoldan hâkimler bir akçe istemeyeceklerdir. Vali, mütesellim, voyvoda muhtar, ileri gelenler ve diğerleri bu konuda haksız yere kadılara müdahale edemeyeceklerdir. Edenler cezalandırılacaklardır.

— Hâkimler gördükleri dâyalarda kural gereğince "kuruştan bir para" vergi alacaklardır. Başka adlarla bir şey istemeyeceklerdir. Buna uymayanlar görevlerinden alınacaklar. Verilecek senetlerden de fazla ücret istenmiyeektir. Şer'iyata uygun olmıyan senet veren hâkimlerin işlerine son verilecektir. Ayrıca halkın huzur ve güvenini bozacak tutum ve davranışlarda bulunan kadılar sürgün edilecekler ve cezalandırılacaklardır. Devlet işlerinin görülmesinde ve Padişah buyruklarının yerine getirilmesinde rehaveti görülenler de cezalandırılacaklardır.

lacaklardır.

— Şeriatın hizmetinde bulunan kimselerin hamiyetli ve bilgili olmaları, din ve devlete ve halka hayırlı hizmetler görerek emsallerinden üstün başarı göstermeleri halinde taltif edileceklerdir.

— Bu kurallar çerçevesinde bundan böyle atanacak bütün hâkimler, naibler, işlerinin ehli olacaklarından, öncekilerden daha çok dikkatle şeriatın gereklerini yerine getireceklerdir. Bu arada dâva tutanakları dikkatle tutulacak, çözümü güç bir dâva çıkarda halledemezlerse taşrada müftüye İstanbul'da ise şeyhülislâma danışacaklardır. Müftü yoksa ulema ile istişare edilecektir. Yine çözüm bulunamazsa İstanbul'a sorulacaktır. Şahitlerin güvenilir kimseler olmalarına dikkat edilecek, hüküm verilirken kurallara titizlikle uyulacaktır.

— Bu kanun bundan böyle geçerli olacak, gerektiğinde ekler yapılacaktır. **Mayıs Sonu 1838 (Ra 1254)**. Devlet basımevi.

Târîk-i İlmîyye Kânûnnâmesinin zeyli

12 Aralık 1838 (25 Ramazan 1254) tarihinde yayınlanan zeyilde kanunun yürürlüğe girmesinden önce kadı ve naip olanların yeniden sınava tabi tutulmalarının bir çoğunun işsiz güçsüz kalmalarına yol açacağı anlaşıldığı, bunun için böylelerinin görevlerinde kalmalarına karar verildiği belirtiliyor. Ayrıca yeniden atanacak kadı ve naiblerin Şeyhülislâmın belirleyeceği bir bilgili kişi tarafından sınava alınmaları, iki kişinin de şahit olarak bulundurulması ilkesi getiriliyor. Atanmaların Rumeli ve Anadolu Kadıaskerlerinin teklifleri, şeyhülislâmın onayı, hükümetin oluru ve padişah'ın uygun görmesiyle gerçekleşmesinin esas olduğu yineleniyor. Böylece ciddi imtihan usulünden vazgeçilerek, hemen hemen eskiden ötedenberi uygulanan şekle dönülmüş oluyor.

﴿طریق علمی به دار جزا قانوننامه هما یوندر﴾ ✨
 حامی جای دین مبین هادی سبیل شرع متین ولی نعمت
 بیستمنزولی نعمت عالم باعث اسایش ام شوکتآب قدرتصاب
 خلدالله ایام شوکته الی یوم الحساب افتدیمزک مقارنت
 توفیق ربانی ودلالۃ فیض وتأیید صمدانی ایله بر مقتضای
 مجددیت فوازین ملک و ملت واحکام احکام اصول
 شریعت مواد خیریه سنه همیشه همت بلند مرتبت
 پادشاهانه لری مسابقت ارای اسلاف کزین وتفوق فرمای
 سلاطین پیشین اولدیغی جمله عندنده رهین حیر بداهت
 وباخصوص امور دینیته نک متبع حقیقیسی شریعت مطهره به
 امتاللدن عبارت اولدیغنه و الحالده هده خدمت شریعتده
 یولتان ذواتک نسخته ذاتلری و شیرازه مجموعه صفاتلری زبور
 عفت و صلاح ایله آراسته وجوهر هنر و معارف وزهد وتقوی
 ایله پیراسته و هر وجهله تاروا حرکتدن وارسته ایسه لر دخی
 حسب البشریه ایچلرنده بعض جنسه وقوعی محتمل
 ولاسیما نواب طاعتک اکثریسی مجهول الاحوال کیسه لر
 اوله رق او بقوتسز حرکتی در کار یولندیغنه یناء او مقوله
 حرکات نامرضیه به جسارت ایدنلرک حقتده و غیر یلره
 تربیه وتنبیه اولتی اوزره اولباید شرف افزای سدور
 پیوریلان امر و فرمان کرامت عنوان حضرت ملوکانه
 موجبجه بالذاکره قلله التان جزا قانوننامه سیدرکه
 بوجه آتی ذکر ویان اولنور

۳

علماء کرامک مراتب متفاوتہ سندن خدمت عباد اللہ ہدہ بولنان
ذوات فضائل سماتک رؤیتہ مأمور اولدقلری خدمتارندہ
امور عبادہ ضرورات بشریہ و اعمال شرعیہ زندن غیر
پرشیہ تقدیم و ترجیح ایلدقلری متحقق اولور ایسہ حالترینہ
کورہ تنبیہات لایقہ لریلہ تنبیہ اولنوب متنبہ اولدقلری
حالدہ حجر اولنہ ل

بیوک و کوچک هر کیم اولور ایسہ اولسون حکومات
شرعیہ دہ بولنانلر اجرا ایدہ جکلری احکام شرعیہ دہ
خاطرہ رعایت ایلہ احقاق حقیقہ رخاوت ایدرلر ایسہ
تعزیرات لایقہ ایلہ مظہر جزاوتعزیرو یا خود اخذ رشوتہ
جسارت ایلدقلری بعدالتحقق مأخوذلری اولان شی
رد ایلہ کندولری ایجابہ کورہ تعزیر اولنہ ل

صدارت روم ایلی وناطولی بی حار اولان ذوات عظام مدت
معینہ لندہ رشوت اخذ ایدرک توجیہ قضا ایلدقلری تحقق
ایدرا ایسہ مأخوذلری اولان شی صاحبہ رد اولنہ رق
راشی اولان کیمسہ نک رشوتیلہ نائل اولدیغی رتبہ بی
اوزرندن رفع وتعزیر و قاضی عسکر مشار ایلہ دخی
حالتہ مناسب تعزیر اولنہ

طریق قضادن بر منصبہ مدت عرفیہ ایلہ متصرف اولان
ذاتک مدت عرفیہ سنہ مد اولتمق لازم کلدکدہ با اشارت
علیہ شیخ الاسلامی اولہ کلدیکی کپی مدت عرفیہ اولیان
منصبلرک متصرف وموقتلرینک ذانا حیثیتی جهتیلہ یا خود
صرعی الخاطر بر ذات عالینک استسفا عیقلہ مد اولتمق لازم

کلد کده مسند فتواده اولان ذات والای فتوا پناهیدن
بالاستیدان تنظیم اولنوب بلارخصت مداولنورایسه
تحقیق اولندقده اعتبار اولنوب مدت هر قومه رفع ایله
مجازات اولنه

هر اتب مذ کوره دن ارپه لق متصرفلری بولنان ذوات
فخام ومعیشت متصرفلری مدرسین ذوی الاحترام ومناسب
متصرفلری قضاة کرام متصرف اولدقلری قضاله نائب
تعیینتی مراد ایلد کلرنده دفتر حضرت فتوا پناهیده مقید
اولدیغی وجهله بر معناد اله کلنکلری ماهبه وخرج بابدن
زیاده رشوت اولهرق شی اخذ ایلد کلری متبیین اولور ایسه
مأخوذلی اولان شی محلنه لدی الر داکراورشوت یداید
ویاخورد قیوکنخدارلی وصرافلرو یاخود سائره واسطه سیله
التمش ایسه راشی اولان نائب هرکیم اولورایسه اولسون
بومقوله افعال کریهیه جسارتنه مجازات اولهرق نائب
اولدیغی قضادن در عقب عزل ومرتشی وواسطه اولان
کیمسه لر دخی تعزیرات لایقه لایله تعزیر اولنه

حالا طریق تدریس وقضاده بولنان کیمسه هر تقدیر علم
وهمزایله موصوف اولسه دخی کذب ودروغ وهوای نفسنه
تبعیت وسفاهت ایله معروف اولورایسه اولوجهله شرعا
وعرفا طور علمایه یا قشمن اوصاف غیرمه ولهیه جسارتی عادت
لیدنیکنه مجازات اولهرق هیچ بر قضانت اجرای احکام
شرعیه سنه مأمور و تعیین اولنیمه

بعدالایوم هر بر مجهور الاحوال کیمسه خدمت شریعت

طلبیده

طلبندہ کرک طرف حضرت فتوا پناہی و کرک شورایی
پورایی تصدیع اتمامک ایچون خدمت شریعتہ استخدا مہ
لیاقتلری مأمول اولان برطاقم کیمسہ ل امور شرعیہ ایلہ
معارفہ سی بولنمش اوج درت ذاتک معرفتی و ذات حضرت
شیخ الاسلامینک نظارتی ایلہ امتحان اولنوب بولنردن
اجرای احکام شرعیہ یہ قابلیتی اولنلرک دوشدیکہ حاللرینہ
حسبان قضارہ کوندر ملک اوزرہ یدلرینہ طرف اشرف
شیخ الاسلامیدن عند الامتحان استحقا قلری نمایان اولدیغنی
مبین بررقطعہ مہمور بوصوللر اعطا اولنوب ماعداسی اہلیت
تدارک اتمدیکہ خدمت شریعت طلبندہ اولماملری جوانی
ویریلوب اہلیتی اولیلنلرہ برتقریب تقلید قضا اولنورایسہ
اولمقولہ نا اھلدر عزل و حجر اولنہ ل

بر کیمسہ خدمت شریعتہ طالب اولدوقدہ کندویہ تور کجکہ یہ
ترجہ اولنمش کتب فتاوا ای معتبرہ دن بر یا خود ایکی صورت
ققولی فتوی و متون فقہدن بر محل درس کوستریلوب
اکر اول طالب انجیق تور کجکہ صورتی اکلا یوب تقریر و تفہیمہ
قدرتی اولور ایسہ ادنی و صورت مذکورہ بی ہم اوقیوب
و ہم نقل عریسنہ تطبیق ایتمکہ مقتدر اولور ایسہ اوسط
و صورت مذکورہ بی اوقور و نقل عریسنہ تطبیق ایدر
و متون عریسہ دن کوستریلان محلدہ مسئلہ بی استخراج
ایلر ایسہ قریب اعلا و بولنلرک مجموعہ اقتداری
اولدقدن صکرہ کوستریلان مسئلہ نک قواعد اصول فقہ اوزرہ
جهت استنباطہ دخی عالم اولور ایسہ اعلا اعتبار اولنوب

٦

و بونلرک هر بری مافی الضمیر بنی افاده ایده جک بازو یازمغه
قدرتلی اولور ایسه بونلر مر انبجه قضاره حاکم تعیین
یور یلوب مر اتب مذ کوره دن هیچ بریسنده ده مقدر
بولنه مز ایسه تخصیص علم ایتک اوزره جواب اعطاسیله

بحری اوله

بر سنجاق داخنده اولویده مستقل اهلینلی حاکم کتمکه
قابلیتی اولیان کوچک قضارک ینه اول سنجاق داخنده
اوله رق جوارنده بولنان بیوک قضارک حاکمینه قدیم
ماهیدر یله حواله اولنوب اکر اول کوچک قضا جوارنده
بولندیغی بیوک قضایه بک یقین اولور ایسه اول بیوک قضا
حاکمی کوچک قضارک حکومتی دخی بالنفس کندوسی
رؤیت واستماع ایلیه واکر التی ساعتدن زیاده بعید اولور
ایسه کندوسنک نظارتیله معتمد و موثوق کرک برلودن
و کرک کندو آملرندن بر مقدر و منشوع آدم نائب تعیین
ایلیه واکر جوارنده بیوک قضا بولنمز ایسه ایکی یا خود اوج
قضا و بلکه ده از یاده برلشدیر یلوب بر نائب تعیین اولنق

جا تراوله

هیچ بر کیسه رشوت و عبودیت ایله بر محله حاکم تعیین
اولنوب اکر چه بو وجهله تعیین اولندیغی محقق
اولور ایسه مأخوذ اولان نقود و اشیا هر نه ایسه مر تشیدن
غب الاستزاد در حال بو وجه اوزره نصب اولنمش اولان
حاکم مجازاً بعد العزل مر تشی دخی نعر بر لایق یله

نعریر اولنه

بر کیسه

۷

بر کیمسه حاکم نصب اولندقدہ مأمور اولدیغی قضایک والی
ومسلم وویوده و مختاری ووجوهنک بکا معاوتی اولور
خولیا سیله هدیه نامبله رشوت مقوله سندن اشیا ویروب
بو جهتلر ایله دوچار اولدیغی مصارف کثیره و دیون
وفیره بی چیقاره جقم دیدرک حاکم اولدیغی قضایک سکنه سنی
اضرار قیدنده اولدفلری مروی اولدیغنه مبنی فیما بعد
قضایک نیابت واصله کیده حکم قضایک و نواب افندیلر اول
مقوله رسمی هدیه وهدیه صورتلی اشیا کوتور میوب یعدازین
کوتورر وویر ایسه بو مثللو شبلر رشوت قورتلیمه جفتندن

حققرنده راشی ومرتشی جزاسی اجرا اولنه

کرکدار الخلافه العلیه و کرک بلاد سائرده حاکم اولان
ذوات ککندویه وارده اولان مرافعه شرعیه ده
وضع وشریف و مسلم و ذمی و مستامن و حر و عبد هر کیم
اولور ایسه اولسون مساع شرعی مرتبه سی طرفینی
عیان طوتوب حکمنده یطره اصلامیل ایلبوب و حاکم
مومی الیهک اوزرینه توارد ایدن مصالح احکام و سائر
سندات شرعیه ده ایجق حقانیت و نصفی التزام ایدوب
یفررک شفاعت و التماس و رشوت و عبودیتنه التفسات
ایلدیکی بعد التحقق الدینی شی محلنه لدی الرد عزلیله
بجارات اولنه

و حاکم مومی الیه ککندویه مخصوص تر که موجب تحریر
اولدیغی حالده یعنی متوفانک ورته سندن بعضی صغیر
ویا جنون و یا معتوه و یا خود غائب اولوب تر که سی تحریر

۸

اولدوقده بره قضاى شرع شريف و فرمان منيف غرو شده
بر باره رسم قسمت و بيك غرو شده التمش باره اجرت قيديه
و سوق سلطانيده لدى المزايدة بيع اولنان تركه نك اثماندن
بيك غرو شده ايكي غروش اجرت دلاليه التوب بونلردن
زياده خرج حجت وصايت و نفقه و خدمه و احضاريه
و قليه ناميله و نام آخرله بر اجه التديغي تحق ايد ايسه
ماخود اولان شى لدى الاسترداد آخذ اولان حاكم

تعزير اولنه

بعض بلادده اولد يغي مثللو بر كيمسه وفات ايلد كده
تركه سنك نخريري اثناسنده متوفانك كرك غروض و كرك
عقار يني بولنان حاكم لدى المزايدة بيع و نقد ايتوب زياده
اله جفم ديه رك غالى بها ايله دفتره نخر يرو اثمان مخمته سنى
التنه وضع ايدوب هر تقدر تقسيمي كو ستر سه دختي اومقوله
اشيانك تلف و ضياع و بقاسى ايتام حقه ده مضر اوله ريق
اولوجهله بر طاق ايتام خائب و خاسر قالمغله من بعد بر كيمسه
فوت اولدوقده اكر صغير و صغيره مجنون و معتوه و غائب و غايبه
ورثه سى بونور ايسه اولابرو بهي و قيم و حسب الاقتضا
ناظر نصب اولنوب بعده كرك غروض و كرك عقار تركه سى
هر نه ايسه سوق سلطانيده لدى المزايدة بيع و وجه مشروح
اوزره مصارفى بعد الاخراج حاكم مومى اليه تركه مرقومه نك
دفتر و تقسيمي موافق صك و مسئله شرعيه اوله ريق
بعد التحرير و القيد ورثه كبار حصه لر يني قبض ايدوب
ماعد اصغار و مجنون و معتوه و غائبك حصه لرى جمع اولنوب
الحالة

۹

الحالة هذه دار السلطنة السنيه ده اولديغى مثالو
 اولبلده ده بومقوله اموالى حفظه مأمّن بر محل تخصیص
 برله اول محله وضع و صغار و مجنون و معتوهك اموالسندن
 اجه لزومى اولان كيمسه لره رهن قوی و یا خود اوج نفر
 كفیل ملی ایله اونى اون بر بچق حسابى اوزره معرفت
 شرع و وصیسی معرفتیه بادر شرعى ادا نه و اقراض
 و حاصل اولان ناسندن مساع شرعى اولديغى وجهله
 مال و ورتلرینه نظرا مناسب مبلغ نفقه فرض و تقدیر
 اولتوب و اوج سنه ده بر محاسبه لری لدی ار ویه نمای
 مذکور دن نفقه و كسوه بهاسى فر و نهاده اولندقه
 باقى قلان مبلغ اصل مال له ضم ایله كجا كان اعمال
 و استزاج اولنه و متوفانك ورثه سی كبا را اولوب بالذات
 كندولرى تحریر و تقسیم طلب ایتمكجه حاكم طرفندن
 قطعاً مداخله اولتمیه و ورثه كرك ككبار و كرك صغار
 اولوب حاكم بولنان كیمسه تركه بی تحریر و بر وجهله سندات
 شرعیه اعطا ایتمش ایسه رؤیت تد كره سی نامیله ووجه
 آخر ایله بر اجه مطالبه ایلمیه و شروط محرره نك
 مقابری حر كاتی احساس اولنور ایسه لایقیه تعزیر
 اولنه و شروط محرره به موافق وقوع اولان تركه نك
 تحریرنده والى و منسالم و و بود و مختار و ووجه
 و سائر طرفلر دن قضائه بغیر حق ممانعت و مداخله
 اولتمیغى متحقق اولور ایسه اول كیمسه لایقیه تعزیر
 اولنه لر

کرك آستانه عليه و كرك بلاد ساثره ده بوانسان
 حکام حضورنده واقعه اولان مزافعه بنی رؤیت
 وفصل و شوقدر غروش و شوقدر غروشلق اشیا
 حکم و الزام ایلد کده بر موجب نظام انجق غروشده
 بریاره رسم الوب دفع رسم نامیله زیاده بر اجنه و برجنه
 المیه واکر زیاده بنی ارتکاب ایدر ایسه بعد الاسترداد
 اولدیغی خدمت شرعیه دن اخراج اولنه واکر طرفیندن
 بریسی معارضه دن منع سندی المغه طالب اولور ایسه
 اولوقت لایقيله اجرت سند الثوب زیاده اجرت وبقه
 النور ایسه رد و تعزیر اولنه و اعطاء ایلد یکی سندات
 شرعیه سنک صک و سبکی و مسئله شرعیه سی چند
 دفعه خلاف شرع شریف اولوب ایقاظ و تنبیه
 اولدقدن صکره ینه و بر دیکی سندات مسائل شرعیه
 و صکوک معتبره به مخالف اولور ایسه اول سندی
 اعطاء ایلدن حاکم عزلی ایله مجازات اولنه و انجق
 صک و سبکی موافق و مسئله شرعیه سی معایر
 و یا خود عکسی وقوعه اولور ایسه حسب البشریه
 خطا مظنون اولان مجلیده تنبیه و عفو ایله معامله

اولنه

برقضا به حاکم اولان کیمسه نک اوتهدنبر و امور قضا به
 نظارتی اولوق ملاسه سیله نظارت مذکورده ده
 فساد عامه به دائر و اختلال نظام بلده به متدائر جساتی
 عادت ایلدیکی تحقق ایدر ایسه نقی و تغریب ایله تأدیب
 و تکدیر

۱۱

و تکدیرو مهمام سلطنت سنیه تک تسویه ستله و اوامرو
 علمه تک تفهیمده رخاوق و بروجله مسند حکومه یاقشمن
 حر کاتی متحقق اولور ایسه تعزیرات لایقسه سیله او حاکم
 تعزیر اولنه

خدمات شرعیده یونان ذواتدن اوصاف حیده و علوم
 شریفه ایله موصوف اولوب کک دار الخلافه العلیه
 و کک بلاد سارده یونان ذاتلر امانلندن زیاده اوله رق
 دین و دولتیه و کافه عبادیه خیر لو خدمات مبروره یه موفق
 اولدیغی صورتده غیر یلرینه تشویقا اقرانته فائق اکرام
 و الطاف حضرت پادشاهی ایله نائل مکافات
 اوله

بروجه بالا تفصیل و اتیا اولنان اصول و نظایمات
 حسنه اقتضاسیجه بوندن بویله نصب و تعیین اولنه حق
 بالجمله حکام و نواب اهل وارباب اوله جفلمندن
 اولکبدن زیاده بروجیه دقت اجرای احکام
 شریعت و حقانیت اولنه جتی درکار اولوب فقط
 وقوعبولان دعا وینک بر نهج شرعی فصل اولنسی
 ابتدا ضبطنه کوز لجه دقت اولنسنه موقوف
 اولدیغنه بنا اولوجهله بعد اذین مأمور بیور یله حق
 امنای شرع شریف ظهور ایدن دعا وینک ضبطلرینه
 دقت و بعد ایجاب شرعیسنی اجرا یه مبادرت ایتک
 و پرده مغلوق و حلی مشکل بر دعوا ظهور اید و بده
 مسئله سنی بیله مد بکی حالده طرف فتوا پناه بیدن

۱۲

وطشیره ده ایسه بولندیغی بلده نك مقتبسندن استنشا
 ومفتی اولدیغی حالدہ علماسیله استنشاره یه اعتنا
 ایدوب بوضورتلرله دخی حل اشکال ولایقیله
 مسئله ظاهره اخراج اولنه مدیغی تقدیر چه حکمده
 تعجیل ایتمه زك در سعادتدن استقما وسؤال ایلك
 ووریلدجك اعلامات وسائر سندات شرعیه نك
 سیاق وسباقلری صكوك معتبره یه تطبیق
 ومقتضای شرع شریفه توفیق اولنه رق
 لدی الحماجه احتیما چه صالح اولوب اصلا وقطعا
 برابلیسکی قالمیسه جق صورتله تسویه سنه یاقق
 وشهود عدولك حسن تركیه سیله شاهد زوره
 دقت اولتیق واجبه دن اولغضله بونلرك خلا فی
 حرکتلری وقوعنده ایجابی وجهله حقلرنده اجرای جزا
 اولنه

اشبو جزاقانوننامه هما یونی الی ماشاءالله تعالی دستورالعمل
 طوتیله رق موجب ومقتضاسی اجرا اولنه جق اولغله
 بوندن صكره دخی ایجابنه كوره ینه شرع شریفه
 تطبیقا بالاقتضا ظهورایدن خصوصك ذیل اولسی

جائز اوله

طبع بدار الطباعة العامره

س ۱۲۵۴

فی را

بودن اقدم طریق علمی به دارطبع اولئمش اولان قانوننامه
همایونک ذیلیدر

✽ صورت خط همایون موہبتقرور ✽

نظام مذکورالی ماشاءالله تعالی دستورالعمل طوبلق و خلاق
حرکت وقوعدن توفی و مجانبت اولئق اوزره اجراسنه
دقت اولنه

جناب رب عزت مؤید دین و شریعت و مجدد اصول
و نظام دولت اولان شهنشاه عالی منقبت و پادشاه صاحب
عدالت ولی نعمت زاده من حضرت تریبته بجز تو کمنز عمر و اقبال
و عاقبت احسان و عنایت پیورسون زماں معدلت عنوان
جناب شاهانہ دہ رہبری بوفیق باری و امداد روحانیت
حضرت رسالتپناہی ایلہ ہر بر خصوص و نظام شیرازہ
بند حسن انتظام اولمش و اولقده اولدیغنه و برمدتدنیرو
طریق قضا طور مرغوبندن چیقہرق الحالہ ہذہ اہل
ونااہلہ لایقبلہ دقت اولنہ میوب اشخاص مختلفہ چونالمش
و بوجہتلہ اکثر محلاک حکومت شرعیہ سی نیابتلہ ادارہ
اولقده بولئمش اولسبلہ شوخصوص خیریت نصوصک
دخی سایہ شوکتوایہ جناب خلافتپناہیدہ فیما بعد راہ
واستدن ایرلیہ جق صورتلہ بر نظام قوی الانتظام تحتہ
ادخالشان مجددیت عنوان پادشاه دین پروریدن بواندیغنه
بتاء اولبابدہ شرفسوح و صدور پیوریلان ارادہ کرامتعاذہ
جناب شاہانہ مو جنبجہ اقتضای حال مجالس عالیہ دہ
معاللہ و مذاکرہ و طرف واضح الشرف فتوایہ ایلہ

مخبره اولنه رق چونکه بوماده شمرلما و دینا واجب الدقه بر کیفیت و یو بایده لازم اولان اصول طریق مذکورده بولنه جق داعیانک جمله سی اهل وارباب اولمق قضیه سی اشخصال دن عبارت اولمقدن ناشی اول امر ده الیوم در سعادت و انا طولی و روم ایلیده طریق قضاده بولمیش اولنلرک اهل وارباب اولوب اولمقدلری بالامتحان بیلنوب ایچا ندن اهل وارباب اولنلر طریق مذکورده ایقا قلمق لازم کلش ایسه ده طریق مذکورده پک چوق غلیل و اخبار اولوب تعبشی منصب حاصلاته حصر ایش او اولرله اولمقرله لری یوایه قاله جنی ایلدن شمعی به قدر هر نه اولمش ایسه اولمش طریق قضاده الیوم موجود اولنلر حقلرنده قلم رحم و اشفاق جناب ملوکانه موج انکیز بیوریلر رق انلرک توجیهاتنری کما کان اجرا بیورلمق و بترقیقه تعالی ایلروسی بر حسن نظام و رابطه به توثیق اولمق خصوصیه مساعدت سنیه جناب شهنشاهی شایان بیورلمش اولوب شوبله که جزاقانوننامه سنده نواب حقلرنده تنصب اولمدیغی وجهله بعد ازین طریق مذکورده دخوله طالب ظهورنده بلا امتحان ادخال اولنماق ایچون و خصوصه جانب جناب شیخ لاسلامیدن بالتبع فضلادن موثوق و معتمد و حقانیت و عقی مسلم بر ذات بمر نصب و تعیین و امتحان اولنلرک اهلبنی اکلایوب اخباره مقتدر علمادن ایکی ذات دخی شاهد منزله سنده اعتبار و اقامه اولنر رق طریق قضایه مجدددا دخوله طالب اولان کسسه مأمورین

مومی البهك حضورلنده بالامتحان اهلیتلیرى نمایان
 اونور ایسه طریق مذکوره ادخال قلیق والخانه هذه
 منصب متصرفلرینک ایچلردن مثلا برسی فوت اولدوقده
 محلول اولات منصبی ویاخود مدتی آخره توجیه اولمیب
 نوبتلی هر کیم ایسه اکا توجیه واحاله یوربله رق
 تجیر وقریب اصولی اجرا اولمقی واهر واراده سنیه
 حضرت ملوکانه متعلق یورلمدیقه طریق قضانده دخی
 علی الاطلاق تبه اشوی منصب ویرلامک ورجارشفاعتله
 یکدیگره تقدیم قلمناقی اوزره صدرین محترمین حضراتی
 حضورلنده سنه ده ترتیبی معناد اولان دیونلرده تحریر
 وزقیم اولنه حق دشر جانب قاضیه سکریدن برقیضه
 عرض ایله برار جانب مستیخت اسلامیه به وبعده بالتخص
 باب عالی په و باب عالیدن دخی مبارک عتبه فلکمرتبه
 حضرت خلاقنشاھی به عرض و تقدیم ایله عرض
 مذکور بالاسی خط همایون موهمقرون شاهانه الله
 ترین و توشیح یورلمسی خصوصلری مجلس عالیته
 مذکوره ده بانتسبب خاککی همایون شاهانه دن استبدان
 اولمش واولوجهله ذکر اولنار جز قانوننامه سنه ذیل اولمقی
 والی ماشاء الله تعالی دستور العمل طوبلق اوزره وضع نظم
 حریت تمام اولنه رق اجرای قضا صاه اراده اصابت عده
 حضرت ملوکانه نعلقبه اوله ابد خط همایون مکارم
 مرهون جاب شهنشاھی لوحه زین صدور یورلمش و لغله
 موجب و مقتضاسی اوزره عمل و حرکت و خلافتدر توفی
 وبعادت اولنه فی ۲۵ ن ۱۲۵۴